

Κυπριακός Οργανισμός Τυποποίησης Κυπριακή Συνομοσπονδία Οργανώσεων Αναπήρων

Ημερίδα με θέμα
«Προσβασιμότητα Ατόμων με Αναπηρίες – Διεθνή και Ευρωπαϊκά Πρότυπα»

Ξενοδοχείο Χίλτον Παρκ
Παρασκευή, 18 Οκτωβρίου, 2013

Η σημασία των Διεθνών και των Ευρωπαϊκών Προτύπων για το Κίνημα των Ατόμων με Αναπηρίες

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα πρότυπα έκαναν την εμφάνισή τους στις βιομηχανοποιημένες χώρες στα τέλη του 19ου αιώνα, στα πλαίσια μιας αυξανόμενης τεχνολογικής ανάπτυξης. Τον Οκτώβριο του 1946 πραγματοποιήθηκε στο Λονδίνο το πρώτο διεθνές συνέδριο των Εθνικών Οργανισμών Τυποποίησης, όπου πήραν μέρος αντιπρόσωποι από 25 συνολικά χώρες. Τα πρότυπα αποτελούν σήμερα αναπόσπαστο μέρος της καθημερινής μας ζωής, από το λογισμικό του ηλεκτρονικού υπολογιστή που χρησιμοποιούμε μέχρι το γραφείο όπου εργαζόμαστε. Έχουμε ήδη στη διάθεση μας δεκάδες πρότυπα που αφορούν κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα, όπως για παράδειγμα το ISO 4762 για μια κυλινδρική βίδα με έξι εσωτερικές πλευρές, ή το ISO 16000 που αφορά τον εξαερισμό εσωτερικών χώρων ή το ISO 30006 για θαλάσσιες τεχνολογίες και τεχνικές καραβιών ή το ISO 9000 για συστήματα διαχείρισης της ποιότητας.

Οι εξελίξεις όσον αφορά το λεγόμενο δημόσιο συμφέρον έχει στις ημέρες μας επιπτώσεις στην ανάπτυξη των προτύπων. Κριτήρια όπως «ο Σχεδιασμός για Όλους» τίθενται σταδιακά σε ισχύ και στον τομέα της τυποποίησης.

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο η τυποποίηση είναι γνωστή ως «τεχνική εναρμόνιση». Ως αποτέλεσμα, τα πρότυπα αποτελούν μια από τις σημαντικότερες πτυχές της ελεύθερης διακίνησης αγαθών ανάμεσα στα κράτη μέλη.

Οι κατασκευαστές καθώς και οι εταιρείες ολοένα και περισσότερο προβάλλουν τη συμμόρφωσή τους με τα Διεθνή ή Ευρωπαϊκά πρότυπα, αναγνωρίζοντας ότι αυτά θεωρούνται σήμερα ως θετικοί δείκτες για την εφαρμογή καλών πρακτικών. Υπάρχουν όμως διάφορα είδη προτύπων, διάφορα είδη διαδικασιών τυποποίησης, καθώς και περιπτώσεις όπου ο όρος «πρότυπο» χρησιμοποιείται λανθασμένα ή ακόμα και καταχρηστικά, κάτι που οδηγεί αναπόφευκτα σε σύγχυση των καταναλωτών.

Το παρόν κείμενο φιλοδοξεί να δώσει διευκρινήσεις για αυτό το ουσιώδες θέμα, παραθέτοντας ορισμούς-κλειδιά και γεγονότα σχετικά με το τι είναι και τι δεν είναι τα

πρότυπα. Εξετάζει, επίσης, τη σημασία της τυποποίησης για τα άτομα με αναπηρίες και περιγράφει σε γενικές γραμμές τις τελευταίες εξελίξεις στα πρότυπα προσβασιμότητας.

2. ΟΡΙΣΜΟΙ

Η λέξη «πρότυπο» είναι ευρύς όρος που καλύπτει ένα μεγάλο φάσμα τομέων, από τη μηχανολογία ως την ηθική.

Οι ακόλουθοι ορισμοί-κλειδιά είναι αποσπάσματα από τις ιστοσελίδες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «European Commission» και του Ευρωπαϊκού Συνδέσμου για το Συντονισμό της Αντιπροσώπευσης των Καταναλωτών στην Τυποποίηση (ANEC).

2.1. Τεχνικά πρότυπα

Τα τεχνικά πρότυπα είναι εθελούσιες συμφωνίες τις οποίες επεξεργάζονται οργανισμοί τυποποίησης και ενδιαφερόμενα μέρη, όπως οι βιομηχανίες και οι καταναλωτές, σε συναινετική βάση. Η επίτευξη συμφωνίας οδηγεί σε τεχνικό πρότυπο, που καθορίζει πως θα λειτουργεί ένα προϊόν ή μια υπηρεσία και προσφέρει τεχνικούς κανονισμούς και οδηγίες για τους κατασκευαστές. Τα πρότυπα αφορούν κυρίως απαιτήσεις ασφάλειας και διασύνδεσης.

Τα 3 είδη τεχνικών προτύπων είναι τα ακόλουθα:

(i) Πρότυπα τα οποία δημιουργούνται στο πλαίσιο μιας εθελούσιας διαδικασίας συνεργασίας και συναίνεσης ανάμεσα σε ενδιαφερόμενα μέρη. Αυτά δημιουργούνται είτε από επίσημο οργανισμό τυποποίησης είτε από αναγνωρισμένη επαγγελματική οργάνωση.

(ii) Πρότυπα τα οποία δημιουργούνται ως αποτέλεσμα της ευρωπαϊκής ρυθμιστικής διαδικασίας.

(iii) Πρότυπα τα οποία δημιουργούνται από την αγορά (de facto πρότυπα, όπως είναι τα Windows της Microsoft).

2.2. Ευρωπαϊκά πρότυπα

Η τυποποίηση προωθείται κατά κανόνα από τη βιομηχανία, αλλά στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορεί επίσης να ζητήσει πρότυπα με σκοπό την εφαρμογή ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Πρότυπα που καθοδηγούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να είναι:

- «Πρότυπο βάσει διατάγματος» είναι πρότυπο το οποίο απορρέει από ένα διάταγμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το διάταγμα για αυτή την τυποποίηση προέρχεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, δια της Μόνιμης Επιτροπής για τη σχετική νομοθετική ρύθμιση (Οδηγία). Γι' αυτό,

το αποτέλεσμα της διαδικασίας πρέπει να γίνει αποδεκτό από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία αντιπροσωπεύονται στην Επιτροπή, και τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (Ισλανδία, Λίχτενσταϊν, Νορβηγία, Ελβετία), αν έχουν ανάλογη διευθέτηση.

Ένα «Εναρμονισμένο Ευρωπαϊκό Πρότυπο» ετοιμάζεται στα πλαίσια της νέας προσέγγισης στο θέμα της τεχνικής εναρμόνισης και αναφέρεται στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα προϊόντα που παρασκευάζονται σύμφωνα με αυτά τα πρότυπα απολαμβάνουν το τεκμήριο συμμόρφωσης με τις ουσιώδεις απαιτήσεις ασφάλειας της σχετικής Οδηγίας ή με άλλα λόγια, θεωρούνται ασφαλή.

Η εισαγωγή της νέας προσέγγισης στο θέμα της τεχνικής εναρμόνισης έγινε το 1985, ως ένας από τους πυλώνες της Εσωτερικής Ευρωπαϊκής Αγοράς. Σύμφωνα με τη νέα προσέγγιση, η Ευρωπαϊκή Ένωση προσδιορίζει τις ουσιώδεις απαιτήσεις ασφάλειας ενώ οι τεχνικές λύσεις δίνονται από τους ευρωπαϊκούς οργανισμούς τυποποίησης.

2.3. Οργανισμοί τυποποίησης

Οργανισμός τυποποίησης, οργάνωση τυποποίησης ή οργάνωση ανάπτυξης προτύπων είναι μια οντότητα που έχει σκοπό την ανάπτυξη, παραγωγή, διατήρηση και αναθεώρηση προτύπων για να αντεπεξέλθει στις ανάγκες μεγάλου αριθμού χρηστών.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο υπάρχουν τρεις οργανισμοί αναφοράς:

(i) Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης CEN (European Committee for Standardization) είναι ο μεγαλύτερος οργανισμός τυποποίησης στην Ευρώπη.

(ii) Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ηλεκτροτεχνικής Τυποποίησης CENELEC (European Committee for Electro technical Standardization) ιδρύθηκε για να στηρίζει την Ενιαία Αγορά.

(iii) Το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για τα Τηλεπικοινωνιακά Πρότυπα ETSI (European Telecommunications Standards Institute).

Επίσης υπάρχει αριθμός διεθνών οργανισμών τυποποίησης. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου αναγνωρίζει 8 διεθνείς οργανισμούς αναφοράς, συμπεριλαμβανομένου του ISO «International Standardization Organization», του Διεθνούς Οργανισμού Τυποποίησης, ο οποίος είναι το διεθνές ισοδύναμο της CEN.

3. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗΣ

Οι οργανισμοί τυποποίησης είναι οργανωμένοι σε τεχνικές επιτροπές που είναι υπεύθυνες για την εξέταση και την επίβλεψη των διάφορων πτυχών των προτύπων. Τα μέλη των επιτροπών

τυποποίησης αντλούνται από φάσμα ομάδων συμφερόντων που συμπεριλαμβάνουν εμπορικούς συνδέσμους, επαγγελματικές οργανώσεις, κυβερνητικά τμήματα, εκπροσώπους της βιομηχανίας, οργανισμούς πιστοποίησης, εργαστήρια δοκιμών, οργανισμούς ερευνών, καθώς και εκπροσώπους των βιομηχανικών χρηστών και των καταναλωτών.

Η τυπική διαδικασία της τυποποίησης υλοποιείται συνήθως με μια σειρά από ξεχωριστά βήματα:

Πρόταση: Συνήθως η ανάγκη για ένα καινούργιο πρότυπο επισημαίνεται από κλάδους της βιομηχανίας, από άλλες ομάδες συμφερόντων, από τους ίδιους τους οργανισμούς τυποποίησης, ή από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Προετοιμασία: Οι προτάσεις για νέα πρότυπα μεταφέρονται στις σχετικές τεχνικές επιτροπές οι οποίες διορίζουν εμπειρογνώμονες που θα αποτελούν ομάδα εργασίας. Η ομάδα εργασίας συντάσσει προσχέδιο προτύπου.

Διαδικασία διαβούλευσης: Το στάδιο της οικοδόμησης συναίνεσης μπορεί να κρατήσει μερικούς μήνες. Οι τεχνικές επιτροπές εκφράζουν κριτική και σχόλια για το προσχέδιο και οι εθνικές επιτροπές διαπραγματεύονται προδιαγραφές.

Έγκριση και δημοσίευση: Το νέο πρότυπο επικυρώνεται με μια διαδικασία τυπικής έγκρισης και μετά εκδίδεται επίσημα.

Τα περισσότερα δημοσιευμένα πρότυπα διατίθενται για τους κατασκευαστές σε όλους τους βιομηχανικούς τομείς σε εμπορική βάση. Η εμπορική διάθεση των προτύπων στις βιομηχανίες αποτελεί την κυριότερη πηγή εισοδημάτων για τους οργανισμούς τυποποίησης και καλύπτει το σημαντικό κόστος σε χρόνο, κεφάλαιο και πόρους που απαιτούνται για τη διαδικασία ανάπτυξης προτύπων.

Λέγεται ότι η τυποποίηση προάγει την ποιότητα των προϊόντων και τη διαλειτουργικότητά τους. Το κάθε νέο πρότυπο δημιουργεί επίσης ένα νέο προηγούμενο για αναθεωρημένες προδιαγραφές προϊόντων. Το πεδίο εφαρμογής ενός προτύπου διαφέρει όμως σε μια σημαντική πτυχή από εκείνο μιας πολιτικής. Η δημοσίευση ενός νέου προτύπου δεν συνεπάγεται ότι όλα τα προϊόντα που θα παραχθούν μετέπειτα θα συμμορφώνονται με το πρότυπο, αλλά μάλλον ότι στους κατασκευαστές προσφέρεται η επιλογή να το υιοθετήσουν σε εθελοντική βάση. Με άλλα λόγια, ένα προϊόν υπόκειται στους κανόνες και απαιτήσεις ενός προτύπου μόνο εάν ο κατασκευαστής αποφασίσει την εφαρμογή ενός τέτοιου προτύπου. Το προϊόν θα αξιολογηθεί στη συνέχεια με αυστηρά κριτήρια από οργανισμό πιστοποίησης για να επικυρωθεί η συμμόρφωσή του και θα ελέγχεται περιοδικά. Με αυτή την έννοια ένα πρότυπο είναι επίσημο, αλλά μόνο σε εθελοντική βάση.

Επιπλέον, η ποιότητα και η συνάφεια του περιεχομένου ενός προτύπου εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Οι οργανώσεις καταναλωτών εδώ και πολύ καιρό έχουν υποδείξει τη βαθιά ριζωμένη ανισορροπία στη διαδικασία της τυποποίησης, η οποία τείνει να κυριαρχείται περισσότερο από δυνατά συμφέροντα της βιομηχανίας, παρά από τις ανάγκες των

καταναλωτών. Ως αποτέλεσμα, συχνά εκδίδονται πρότυπα με ελάχιστη ή και χωρίς καμία συμβολή των τελικών χρηστών. Αυτή είναι μια κρίσιμη κατάσταση που υπογραμμίζει την ανάγκη να προωθηθούν πρακτικές εκτεταμένων δοκιμών, τόσο ως μέρος της ανάπτυξης ενός προϊόντος, όσο και εντός της διαδικασίας τυποποίησης.

4. ΑΝΕΠΙΣΗΜΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΣΗΜΑ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ

4.1. Ανεπίσημα πρότυπα

Ως αδυναμία των διαδικασιών τυποποίησης αποτελεί ο χρόνος και οι πόροι που απαιτούνται για να φτάσουμε στο δημοσιευμένο πρότυπο. Κάποιοι επιχειρηματολογούν ότι η τυπική διαδικασία για τη δημιουργία προτύπου δεν είναι σε θέση να παράγει τα πρότυπα που απαιτούνται από μια αγορά που κινείται με όλο και γρηγορότερους ρυθμούς. Η κατάσταση αυτή προάγει την αύξηση του αριθμού των ανεπίσημων προτύπων.

Ο όρος «ανεπίσημο πρότυπο» αναφέρεται σε ένα προϊόν που δεν έχει υποστεί την επίσημη διαδικασία πιστοποίησης. Τα ανεπίσημα πρότυπα αποκτούν εξέχοντα ρόλο σε τομείς όπως τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνίας (ΤΠΕ). Τα ανεπίσημα πρότυπα εξυπηρετούν έναν κεντρικό σκοπό σε εκείνους τους τομείς της βιομηχανίας που βρίσκονται συνεχώς μπροστά σε προκλήσεις συγχρονισμού, αλλά επικρίνονται αυστηρά από τις οργανώσεις καταναλωτών για την έλλειψη διαφάνειας και για τη μη-συμμετοχή των τελικών χρηστών.

4.2. Σήμανση CE

Το σήμα ή η σήμανση CE «CE mark» είναι ένα ευρωπαϊκό σήμα συμμόρφωσης που τοποθετείται σε πολλά προϊόντα τα οποία διατίθενται στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά. Είναι ευρέως διαδεδομένο, ειδικά πάνω σε αγαθά όπως παιχνίδια ή μηχανήματα, και το κοινό λανθασμένα το αντιλαμβάνεται ως επίσημο πρότυπο.

Σύμφωνα με μελέτες της Γενικής Διεύθυνσης Υγείας και Καταναλωτών της Ευρωπαϊκής επιτροπής (DG for Health and Consumers) που διεξήχθησαν το 2000 και το 2001, τα δυο τρίτα των ευρωπαίων έχουν πεισθεί ότι ένα προϊόν που φέρει το σήμα CE έχει υποβληθεί σε συγκεκριμένες δοκιμές με την εμπλοκή τρίτων.

Η σήμανση είναι υποχρεωτική για προϊόντα που εμπίπτουν στην εμβέλεια της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά αποτελεί αποκλειστική ευθύνη του κατασκευαστή να εξετάσει εάν εμπίπτει. Στην πράξη φαίνεται πως οι πολύπλοκοι κανόνες για τη σήμανση CE συμπεριλαμβάνουν την αυτο-πιστοποίηση. Η σήμανση CE δεν αποτελεί πρότυπο, αλλά μια απλή δήλωση του ίδιου του κατασκευαστή και δεν είναι εγγύηση ότι ένα προϊόν συμμορφώνεται με τις σχετικές ευρωπαϊκές απαιτήσεις.

Οι εθνικές αρχές του εμπορίου στα κράτη μέλη έχουν την ευθύνη και τις εξουσίες για να αναστείλουν τη διάθεση οποιουδήποτε ανασφαλούς προϊόντος και να διώκουν τους προμηθευτές που δεν συμμορφώνονται. Δυστυχώς, δοκιμές από οργανώσεις καταναλωτών έχουν δείξει ότι σημαντικός αριθμός προϊόντων που διατίθενται στην ευρωπαϊκή αγορά με το σήμα CE δεν ανταποκρίνονται στις ελάχιστες απαιτήσεις για αυτή τη σήμανση.

Σχετικά με αυτό το θέμα οι οργανώσεις καταναλωτών έκαναν πρόταση για τοποθέτηση του σήματος CE μόνο στο τεχνικό φάκελο και όχι στο ίδιο το προϊόν, ώστε να αποφεύγεται η παραπλάνηση των καταναλωτών. Το παράδειγμα αυτό υπογραμμίζει τη διαφορά ενός επίσημου προτύπου, το οποίο αφορά πιστοποιημένα προϊόντα ή υπηρεσίες και ενός σήματος συμμόρφωσης, το οποίο δεν έχει την ίδια σταθερότητα.

5. ΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΩΣ ΜΕΣΟ ΠΡΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ

5.1. Προσβασιμότητα στο δομημένο περιβάλλον

Η «προσβασιμότητα» αποτελεί ένα από τα βασικότερα, θεμελιώδη και αναφαίρετα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες και κατοχυρώνεται με τις διατάξεις του άρθρου 9 της Σύμβασης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με αναπηρίες, που κυρώθηκε και τέθηκε σε ισχύ στη χώρα μας από 27 Ιουλίου, 2011.

«Προσβασιμότητα» είναι το δικαίωμα όλων των πολιτών για ισοτιμία αυτόνομης διακίνησης μέσα στα κτίρια από το ισόγειο έως τον τελευταίο τους όροφο καθώς και η ίση πρόσβαση στους δρόμους, στα πεζοδρόμια, στις διαβάσεις πεζών, στη σηματοδότηση, στους δημόσιους χώρους και χώρους αναψυχής, όπως είναι τα πάρκα, οι παιδικές χαρές, τα θέατρα, τα κολυμβητήρια, κλπ, χώροι που πρέπει να είναι ασφαλείς, άνετοι και ευχάριστοι για όλους. Όλοι οι πολίτες θα πρέπει, περαιτέρω, να έχουν ίση πρόσβαση στις οδικές πινακίδες, στις στάσεις λεωφορείων και στα δημόσια μέσα μεταφοράς γενικά.

Πάγιο αίτημα της Συνομοσπονδίας μας είναι όπως τα ζητήματα της «προσβασιμότητας στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον» τύχουν σφαιρικής προσέγγισης από τις αρμόδιες Κρατικές Υπηρεσίες και τεθούν ψηλά στην ημερήσια διάταξη των προτεραιοτήτων της πολιτείας: Παραμερισμός των κραυγαλέων ελλειμμάτων προσβασιμότητας και κατοχύρωση του δικαιώματος αυτού των ατόμων με αναπηρίες ως της βασικότερης προϋπόθεσης για την άσκηση σωρείας άλλων αναφαίρετων δικαιωμάτων τους, όπως είναι αυτά της εκπαίδευσης, κατάρτισης, απασχόλησης, ανεξάρτητης διαβίωσης και της ισότιμης συμμετοχής σε κοινωνικά αγαθά όπως ο πολιτισμός, ο αθλητισμός και η αναψυχή.

Είναι γεγονός ότι ο Ευρωπαϊκός και Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης έθεσαν τα τελευταία χρόνια ψιλά στην Ημερήσια Διάταξη των προτεραιοτήτων τους διάφορα επιμέρους και γενικότερα ζητήματα που αφορούν την προσβασιμότητα ορισμένων κατηγοριών ατόμων με αναπηρίες στο δομημένο περιβάλλον και προχώρησαν στην υιοθέτηση προτύπων και κατευθυντήριων γραμμών, τα οποία Κράτη Μέρη της Σύμβασης επιβάλλεται “να εφαρμόσουν για την προσβασιμότητα των εγκαταστάσεων και υπηρεσιών που είναι ανοικτές ή παρέχονται προς το κοινό”, σύμφωνα με το άρθρο 9.2. της Σύμβασης.

Ένα Ευρωπαϊκό πρότυπο που ήρθε στην αντίληψη μας και αφορά την προσβασιμότητα των ατόμων με οπτική αναπηρία δημοσιεύτηκε από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Τυποποίησης το έτος 2008. Αναφέρεται στα υλικά με τα οποία κατασκευάζονται η οδηγοί όδευσης τυφλών (μπετόν, πηλός και πέτρες «Tactile paving surface indicators produced from concrete, clay and stone (CEN/TS 15209:2008)»).

Το βασικότερο, ωστόσο, διεθνές πρότυπο που δημοσιεύτηκε από το Διεθνή Οργανισμό τυποποίησης το έτος 2011, αναφέρεται στην προσβασιμότητα στις κατασκευές κτιρίων και υιοθετήθηκε μετά από τρία χρόνια διαβούλευσης με τους ενδιαφερόμενους συμπεριλαμβανομένων των Ευρωπαϊκών και εθνικών Οργανώσεων των ατόμων με αναπηρίες. Βασικός στόχος του ISO 21542 είναι η χρήση του ως οδηγός διευκόλυνση περιβαλλοντικών αναπτύξεων ακολουθώντας κοινά αποδεχτά διεθνή πρότυπα προσβασιμότητας. Δεν είναι τυχαία η τεραστίων διαστάσεων διεθνή συναίνεση που επιτεύχθηκε πάνω στο πρότυπο αυτό, το οποίο τελικά κυρώθηκε από περισσότερα από 95 % των εθνικών οργανισμών τυποποίησης.

Το εν λόγω πρότυπο είναι ιδιαίτερα αναλυτικό, και αποτελείται από 42 κεφάλαια και πέντε παραρτήματα. Με το πρότυπο αυτό αναγνωρίστηκε από μέρους του Διεθνούς Οργανισμού Τυποποίησης η απόλυτη αναγκαιότητα προσβάσιμων υποδομών, εγκαταστάσεων εξωτερικών χώρων, η απουσία των οποίων αποτελεί μια από τις πιο λεπτές μορφές διακρίσεων. Στο πρότυπο υπάρχουν προδιαγραφές και πολύ συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές για ορισμένους χρήστες όπως για παράδειγμα τα άτομα που χρησιμοποιούν τροχοκάθισμα ή τα άτομα με οπτική αναπηρία, διαπιστώνονται, ωστόσο κενά όσον αφορά άλλες πρόνοιες των κατευθυντήριων γραμμών που περιλαμβάνονται σε αυτό.

Ιδιαίτερης σημασίας για τα άτομα με οπτική αναπηρία αποτελεί ένα νεότερο διεθνές πρότυπο. Ο Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης σε άλλη παρέμβαση του στα θέματα προσβασιμότητας έχει εκπονήσει ένα νέο καινοτόμο Πρότυπο (ISO 23599:2012 – Assistive products for blind and vision-impaired persons – Tactile walking surface indicators [TWSIs]). Το εν λόγω πρότυπο παρέχει προδιαγραφές για τις ανάγλυφες ενδεικτικές επιφάνειες για τη βάδιση (TWSIs) καθώς και συστάσεις για την κατασκευή τους και εκπονήθηκε από τη Διεθνή Τεχνική Επιτροπή ISO/TC 173 «Assistive products for persons with disability. Το περιεχόμενο του συγκεκριμένου προτύπου στηρίζεται στην επιστήμη, την τεχνολογία και την εμπειρία και θα συμβάλει στην ορθή τοποθέτηση και χρήση των ανάγλυφων ενδεικτικών επιφανειών για τη βάδιση TWSIs) από όλες τις χώρες του κόσμου.

Με το συγκεκριμένο πρότυπο αποτελεί αναγνώριση στην πράξη ότι οι συμβατικές πινακίδες σήμανσης και κατεύθυνσης που βρίσκονται σε διάφορους χώρους με σκοπό τη σωστή καθοδήγηση και την ασφάλεια και είναι πολύτιμα εργαλεία για την παροχή πληροφοριών σε όλους τους πεζούς, δεν εξυπηρετούν τα άτομα με οπτική αναπηρία. Το γεγονός αυτό από μόνο του δημιουργεί ανισότητες και διαχωρισμό μεταξύ των ανθρώπων ενώ, παράλληλα, εγείρονται ζητήματα ασφάλειας και υγείας για τα άτομα με την αναπηρία αυτή.

Για τη σωστή καθοδήγηση και προς αποφυγή ειδικών κινδύνων, το Πρότυπο προδιαγράφει δύο κατηγορίες συστημάτων: τα Συστήματα Προσοχής και τα Συστήματα Κατεύθυνσης. Η

εγκατάστασή τους μπορεί να γίνει τόσο σε εσωτερικούς όσο και σε εξωτερικούς χώρους. Τα Συστήματα Προσοχής μπορούν να εγκατασταθούν σε διαβάσεις πεζών, στάσεις λεωφορείων, κυλιόμενες σκάλες και θύρες, ράμπες και ανελκυστήρες. Συστήματα Κατεύθυνσης μπορούν να χρησιμοποιηθούν και από μόνα τους ή και σε συνδυασμό με τα Συστήματα Προσοχής, προκειμένου να προσδιορίσουν τη διαδρομή από ένα σημείο σε άλλο.

Απώτερος σκοπός του τελευταίου αυτού Προτύπου είναι να συμβάλει στην από μέρους των ατόμων με οπτική αναπηρία αναγνώρισης των ειδικά κατασκευασμένων ανάγλυφων επιφανιών είτε μέσω του κάτω μέρους των παπουτσιών τους είτε/και με τη χρήση του άσπρου μπαστουιού, με αποτέλεσμα να διακινούνται ανεξάρτητοι και αυτόνομα και με ασφάλεια σε όλους τους χώρους.

Πάγιο αίτημα της Συνομοσπονδίας μας είναι όπως όλα τα πιο πάνω πρότυπα κατοχυρωθούν με νομοθετικές ρυθμίσεις, ώστε κατά το διαχωρισμό οικοπέδων, την εκτέλεση έργων και το σχεδιασμό των πόλεων γενικότερα, οι αρμόδιες αρχές να υποχρεώνουν τους ιδιοκτήτες, κατασκευαστές, κλπ, όπως μέσω των Σχεδίων

και των Τεχνικών Όρων, υιοθετούν τα πρότυπα αυτά και εφαρμόζουν στην ολότητα τους τις οδηγίες και τις κατευθυντήριες γραμμές που περιλαμβάνονται σε αυτά.

5.2. Σχεδιασμός για Όλους και Υποστηρικτική Τεχνολογία

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τα άτομα με αναπηρίες και ηλικιωμένα άτομα αποτελούν περίπου το 20% του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και έτσι τα κατάλληλα προϊόντα είναι μέρος ενός βασικού προβλήματος ενσωμάτωσης, με το οποίο οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης βρίσκονται αντιμέτωπες. Για τα άτομα με αναπηρίες, ένα από τα αποτελεσματικότερα μέσα για την εξασφάλιση της ανεξαρτησίας και της συμμετοχής στην κοινωνία είναι ο συνδυασμός καλού σχεδιασμού και συγκεκριμένης υποστηρικτικής τεχνολογίας.

Πολλοί θεωρούν ότι τα τεχνικά πρότυπα αποτελούν την καταλληλότερη οδό προς την εναρμόνιση των υποστηρικτικών τεχνολογιών και προς τη γενίκευση του «Σχεδιασμού για Όλους (Design For All)» στα συμβατικά προϊόντα. Ο Σχεδιασμός για Όλους είναι μια προσέγγιση στο σχεδιασμό προϊόντων που βασίζεται άμεσα στην ιδέα μιας περισσότερο αλληλέγγυας κοινωνίας: η ουσία του είναι να εξασφαλίζει πως το περιβάλλον, τα προϊόντα και οι υπηρεσίες λειτουργούν για όσο γίνεται περισσότερα άτομα, ανεξάρτητα από την ηλικία και τις ικανότητες τους. Εξαρτάται, όμως, σε πολύ μεγάλο βαθμό από την κατάλληλη ενσωμάτωση χρηστών με αναπηρίες στη διαδικασία τυποποίησης.

Πρόσφατο παράδειγμα στον τομέα της υποστηρικτικής τεχνολογίας αποτελούν τα φώτα τροχαίας για πεζούς. Το σήμα που εκπέμπεται για ένδειξη ότι μπορεί ο πεζός να διασταυρώσει διαφέρει πολύ από μια χώρα στην άλλη, πράγμα που μπορεί να προκαλέσει σύγχυση όταν ταξιδεύει κανείς. Το 2007 δημοσιεύθηκε από τον οργανισμό τυποποίησης ένα διεθνές πρότυπο που διατυπώνει ξεκάθαρες τεχνικές απαιτήσεις για τον εξοπλισμό και τη λειτουργία ακουστικών και απτικών σημάτων στις διασταυρώσεις πεζών. Γι' αυτό, το πρότυπο ISO

23600:2007 «Assistive products for persons with vision impairments and persons with vision and hearing impairments - Acoustic and tactile signals for pedestrian traffic lights αποτελεί τη βάση για διεθνή εναρμόνιση. Επιπλέον, εάν τύχει ευρείας χρήσης, θα συμβάλει άμεσα στην εξασφάλιση ανεξάρτητης διακίνησης των ατόμων με οπτική και ακουστική αναπηρία.

5.3. Ηλεκτρονική προσβασιμότητα

Στους ιδιαίτερα ραγδαίους ρυθμούς εξέλιξης της κοινωνίας των ΤΠΕ η προσβασιμότητα ανάγεται σε ζήτημα ύψιστης σημασίας και τέθηκε ήδη στις προτεραιότητες των αρμόδιων οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ορισμένες κατηγορίες ατόμων με αναπηρίες εξακολουθούν, ωστόσο, να αντιμετωπίζουν πολλαπλά εμπόδια στην πρόσβαση, όταν χρησιμοποιούν ΤΠΕ. Οποιαδήποτε πρόοδος μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την ουσιαστική συμβολή των ατόμων με αναπηρίες.

Με διάταγμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης του 2005 (2005 EU Mandate) άρχισε να εκτυλίσσεται το νήμα, το οποίο απευθύνεται στους ευρωπαϊκούς οργανισμούς τυποποίησης και απαιτεί το σχεδιασμό προσβάσιμων προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, συμπεριλαμβανομένων και των ιστοσελίδων. Μετά από τη δημοσίευση αυτού του διατάγματος, το Support EAM project (το οποίο υποστηρίζει τη δημιουργία Σήμανσης Ηλεκτρονικής Προσβασιμότητας), μια συνεργασία ευρωπαϊκών ομάδων εμπειρογνομώνων που συντονίζεται από το Braille Net, διοργάνωσε ένα εργαστήριο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Τυποποίησης CEN.

Το αποτέλεσμα αυτού του εργαστηρίου ήταν η δημοσίευση της συμφωνίας 2006 CEN Agreement 15554 για τις Προδιαγραφές για ένα Σύστημα Αξιολόγησης της Συμμόρφωσης με την Προσβασιμότητα στον Παγκόσμιο Ιστό και για ένα Σήμα Ποιότητας της Προσβασιμότητας στον Παγκόσμιο Ιστό. Η συμφωνία παρουσιάζει εύχρηστα συστήματα και διαδικασίες καλών πρακτικών.

Η συμφωνία της CEN είναι μια εξαιρετική πρωτοβουλία, αλλά δεν αποτελεί επίσημο πρότυπο. Αποτελεί εργαλείο αναφοράς στήριξης των μελλοντικών προσπαθειών για ηλεκτρονική προσβασιμότητα.

Το ευρωπαϊκό αναπηρικό κίνημα εξακολουθεί μέχρι σήμερα να διεκδικεί ένα ενιαίο νομικό και τεχνικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα στο διαδίκτυο, τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της νομοθετικής πρότασης για την κάλυψη των ιστοσελίδων και δικτυακών τόπων όλων των φορέων του δημόσιου τομέα, καθώς και υπηρεσίες προσιτές στο κοινό. Μετά από πολύχρονους αγώνες και αλληπάλληλες πιέσεις και παρεμβάσεις του κινήματος μας εντάχθηκαν, επιτέλους, στην Υπουργική Απόφαση κύρωσης του Πλαισίου Παροχής Υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, διεθνείς προδιαγραφές ηλεκτρονικής προσβασιμότητας στο ανώτατο επίπεδο προσβασιμότητας (δηλαδή «ΑΑ») στους κανόνες και στα πρότυπα για το σχεδιασμό, την ανάπτυξη και τη λειτουργία των διαδικτυακών τόπων της Δημόσιας Διοίκησης. Η παρούσα Απόφαση ρυθμίζει τις αρχές κάτω από τις οποίες θα λειτουργούν οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες του δημοσίου, ώστε να επιτευχθούν οικονομίες κλίμακας προς όφελος των φορέων αλλά και να γίνει ευχερέστερη η πρόσβαση του πολίτη σε αυτές.

Πιο συγκεκριμένα για την Ηλεκτρονική Προσβασιμότητα αναφέρεται ότι «οι δημόσιοι διαδικτυακοί τόποι ΠΡΕΠΕΙ να συμμορφώνονται με το πρότυπο των Οδηγιών για την Προσβασιμότητα του Περιεχομένου του Ιστού «Web Content Accessibility Guidelines (WCAG), έκδοση 2.0», σε επίπεδο συμμόρφωσης τουλάχιστον «ΑΑ»».

Η ηλεκτρονική προσβασιμότητα έχει αναγνωριστεί τα τελευταία χρόνια σε διεθνείς συμβάσεις ως θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα. Το πολύ χαμηλό ποσοστό προσβασιμότητας των διαδικτυακών υπηρεσιών στη χώρα μας έχει άμεση επίπτωση στα άτομα με αναπηρίες, καθώς χάνουν την ευκαιρία αξιοποίησης του οφέλους που προσφέρει η τεχνολογική πρόοδος. Αναγνωρίζοντας στην πράξη τα πιο πάνω δεδομένα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ολοκλήρωσε τη διαβούλευση με όλους τους αρμόδιους φορείς, συμπεριλαμβανομένων και των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρίες, με σκοπό την έκδοση τους αμέσως επόμενους μήνες Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου Υπουργών για την προσβασιμότητα των δημόσιων ιστοσελίδων (2012/0340), η οποία με βάση το κοινοτικό δίκαιο θα πρέπει να ενσωματωθεί στη συνέχεια στις εθνικές νομοθεσίες όλων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ευρωπαϊκή διαδικασία τυποποίησης αναπτύχθηκε σταθερά τα τελευταία χρόνια. Από το 1987, περισσότερες από 30 Ευρωπαϊκές Οδηγίες για πρότυπα τέθηκαν σε ισχύ καθώς και πολυάριθμα πρότυπα, καλύπτοντας από οικιακές συσκευές μέχρι παιχνίδια, δημοσιεύτηκαν από ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς τυποποίησης. Σε πολλές περιπτώσεις, όμως, εκδόθηκαν πρότυπα με ελάχιστη ή και καθόλου συμβολή των τελικών χρηστών. Στο πλαίσιο αυτό, οι ανάγκες των ατόμων με αναπηρίες αρχικά δεν λήφθηκαν υπόψη.

Το 2001 δημοσιεύτηκε οδηγός εργασίας με τίτλο «Κατευθυντήριες γραμμές για τους υπεύθυνους ανάπτυξης προτύπων για την κάλυψη των αναγκών των ηλικιωμένων και των ατόμων με αναπηρίες» και μια ομάδα εργασίας για την «Πρόσβαση για όλους» ενεργοποιείται στη CEN για την εφαρμογή αυτών των κατευθυντηρίων γραμμών. Οι συγκεκριμένες εξελίξεις στον τομέα της τυποποίησης δείχνουν ότι η προσβασιμότητα και ο Σχεδιασμός για Όλους τέθηκε, επιτέλους, στην ημερήσια διάταξη του Ευρωπαϊκού και του Παγκόσμιου Οργανισμού Τυποποίησης.

Είναι γεγονός ότι τα πρότυπα δεν έχουν τη δυνατότητα να εξασκούν την ίδια πίεση στους προμηθευτές προϊόντων και υπηρεσιών όπως συμβαίνει με τη νομοθεσία, επειδή τα πρότυπα απλώς δίνουν την επιλογή στους κατασκευαστές να εφαρμόσουν προδιαγραφές ή/και απαιτήσεις πάνω σε εθελοντική βάση. Ωστόσο, τα πρότυπα αποτελούν ισχυρότερα κίνητρα από την πιστοποίηση ή τη σήμανση και μπορούν να είναι χρήσιμα για να συμπληρώνουν τη διαδικασία σύναψης δημόσιων συμβάσεων, ειδικά όπου η διεθνής εναρμόνιση είναι πιθανή. Τα πρότυπα είναι πραγματικά πιο αποτελεσματικά όταν συνδυάζονται με νομοθεσία.

Χειροπιαστό παράδειγμα άμεσης νομοθετικής κατοχύρωσης προτύπων και πλήρους εφαρμογής τους προς όφελος των ατόμων με αναπηρίες αποτελεί το ISO 9001/2008, όπως αυτό δημοσιεύτηκε μετά την το έτος 2011 υιοθέτηση του από το Γερμανικό Οργανισμό Τυποποίησης από κοινού με το Διεθνή και τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Τυποποίησης. Από το Σεπτέμβριο του 2012, η πιστοποίηση εγκαταστάσεων και μέτρων αποκατάστασης (Rehabilitation) επιβάλλεται δια νόμου και η έκδοση πιστοποιητικού με βάση τις προδιαγραφές του διεθνώς αναγνωρισμένου ειδικού αυτού πρότυπου για τη διασφάλιση ποιότητας και ποιοτικής διαχείρισης επιχειρήσεων (Din En ISO 9001/2008) αποτελεί προϋπόθεση για παραπομπή από τα ταμεία υγείας και τους φορείς ασφάλισης σύνταξης εσωτερικών ασθενών για αποκατάσταση. Η επιτυχής αποπεράτωση της διαδικασίας εξασφαλίζει στα άτομα με αναπηρίες την εφαρμογή μέτρων αποκατάστασης στο εκάστοτε κέντρο. Το πιστοποιητικό τυποποίησης ισχύει για περίοδο τριών μόνο χρόνων και ανανεώνεται μόνο μετά από την επανεξέταση και τεκμηρίωση των διαδικασιών και του επιπέδου των παρεχόμενων υπηρεσιών του εκάστοτε κέντρου αποκατάστασης για περαιτέρω περίοδο τριών χρόνων.

Τα πρότυπα είναι πολύ σημαντικά και από μια άλλη όψη. Αποτελούν σοβαρή ένδειξη για το δρόμο που έχει ήδη διανύσει το κίνημα ισότητας καθώς και το έργο που απομένει να διεκπεραιωθεί. Πολλά έχουν επιτευχθεί με την έντονη άσκηση πίεσης από οργανώσεις όπως το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (EDF), την Οργάνωση για το Συντονισμό της Εκπροσώπησης των Καταναλωτών στα Θέματα Τυποποίησης (ANEC), την Ευρωπαϊκή Ένωση Τυφλών (EBU) και πολλούς άλλους Ευρωπαϊκούς φορείς των ατόμων με αναπηρίες.

Επιτρέψτε μου, τέλος, να τονίσω ακόμα μια φορά, την τεράστια σημασία που αποδίδει το κίνημα των ατόμων με αναπηρίες της Κύπρου στην αρχή ότι οι διαδικασίες τυποποίησης μπορούν και μάλιστα πρέπει να επηρεάζονται από τα άτομα με αναπηρίες και τις οργανώσεις τους.

Μόνο με την ουσιαστική και στην πράξη συμβολή των τελικών χρηστών θα καταστεί δυνατό ώστε τα Ευρωπαϊκά και Διεθνή Πρότυπα να φέρουν τα από όλους όσοι βρισκόμαστε σήμερα εδώ προσδοκώμενα αποτελέσματα.

Χριστάκης Νικολαΐδης
Πρόεδρος Κυπριακής Συνομοσπονδίας Οργανώσεων Αναπήρων